

YKS-TÜRKÇE

ANLATIM BOZUKLUKLARI

ORDU
ÖDM

A. ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı
2. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması
3. Mantık (Sıralama) Hataları
4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması
5. Cümlede Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması
6. Anlam Belirsizliği
7. Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması

B. YAPIYA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Sözcüklerin Yapısal Bozukluğu
2. Eklerin Yanlış Kullanılması
3. Tamlama Yanlışları
4. Eylemsi Eksikliği / Uyuşmazlığı
5. Çatı Uyuşmazlığı
6. Ek Fiil Eksikliği
7. Öge Yanlışları

A. ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI (BAĞDAŞIKLIK HATALARI)

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı:

* Aynı anlama gelen sözcüklerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Beklediğimiz haber henüz hâlâ gelmedi.

* Bir cümlede anlamı cümledeki başka bir sözcükten de anlaşılan sözcüğün kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Etrafındaki herkese yüksek sesle bağıırıyordu.

* Aynı anlama gelen ek ve sözcüklerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Üzülmesinin **nedeni** ona haber vermeyişimiz**dendir**.

* Yardımcı eylemin gereksiz kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Hepimiz senden ~~şüphelenmiştik.~~
(şüphelenmiştik)

2. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması:

Bir sözcüğün anlamına uygun olarak kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar. Bu bozukluk genellikle ses bakımından birbirine benzeyen ya da anlamca birbirine yakın olan sözcüklerin karıştırılmasından kaynaklanır.

Bu fırtına da geminin batma şansı çok fazla.
(riski)

Aldığım maaşı hiçbir zaman küçümsemedim.
(azımsamadım)

3. Mantık (Sıralama) Hataları:

Cümlenin kuruluşunda, düşünce ve mantık sıralamasına uyulmaması anlatım bozukluğuna neden olur.

Zavallı adamın bırakın ceketi bir takım elbisesi bile yoktu.
(takım elbiseyi ceket)

Adam kazada eşini hatta tüm parasını kaybetti.
(tüm parasını hatta eşini)

4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması:

Bir sözcüğün ya da söz öbeğinin yanlış yerde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Yeni derse girmiştım ki telefonum çaldı.

Cumhurbaşkanı, birkaç gün içinde yapımı tamamlanan otoyolu hizmete açacak.

5. Cümlede Çelişen İfadelerin Bir Arada

Kullanılması:

Anlamca birbirleriyle çelişen sözcüklerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Buraya yaklaşık tam on yıl önce taşındık.

Bu ilacı her gün gınaşırı içmem gerekiyor.

6. Anlam Belirsizliği:

Cümlenin anlamında bir belirsizliğin olması, anlatım bozukluğuna yol açar. Anlam belirsizliği; genellikle şahıs zamirinin kullanılmaması, karşılaştırmanın yanlış yapılması, virgölün kullanılmaması gibi nedenlerle ortaya çıkar.

(**Senin-onun**)Montunu çok beğendim.

Yabancı, gazeteciye tüm bildiklerini anlattı.

Tiyatroyu **Senin sevdiğinden daha** çok severim.

7. Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması:

Bir deyim anlamına uygun kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

*Kaza yapan araçtaki insanlara yardım ettik, onlar için elimizden geleni ardımıza koymadık.

(elimizden geleni yaptık.)

*Çok maymun iştahlıdır ne bulsa yer.

(pisboğazdır)

*Beynimden aşağı kaynar sular döküldü.

(başımdan)

BİL BAKALIM?

Beyin zarı iltihapları iyi tedavi edilmezse, ölüme hatta sara nöbetlerine yol açabilir.

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerin hangisiyle giderilebilir?

- A) "sara nöbetlerine" sözü ile "ölüme" sözcüğü yer değiştirilerek
- B) "yol açabilir" yerine "neden olabilir" sözü getirilerek
- C) "sara" sözcüğü kaldırılarak
- D) "zarı" yerine "zarının" sözcüğü getirilerek
- E) "edilmezse" yerine "edilmediğinde" sözcüğü getirilerek

Cevap:A
(1990 –ÖSS)

B. YAPIYA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI (BAĞLAŞIKLIK HATALARI)

Cümlenin yapısıyla ilgili bozukluklar, dil bilgisi ile ilgili bozukluklardır.

1. Sözcüklerin Yapısal Bozukluğu:

Sözcüklerin dilin yapısına aykırı kurgulanması anlatımı bozar.

Arkadaşını görmemezlikten geldi.

Bu soru farklı yollardan çözülebilir.

2. Eklerin Yanlış Kullanılması:

Cümlede iyelik, çokluk eklerinin ya da "-ki" ekinin yanlış kullanımı anlatımı bozar.

Bu şiiri **konun** en güzel şiiridir.

Birçok seneler **geçti**, dönen yok seferinden.

Adam daha konuşmasını **bile** bilmiyor.

Oradaki **bulunan** insanlar, duruma müdahale etti.

3. Tamlama Yanlışları:

Tamlama yanlışları hem isim hem de sıfat tamlamalarında görülür. Başlıcaları şunlardır:

a. Tamlayan-Tamlanan Uyuşmazlığı:

Adlarla sıfatlar aynı tamlanana bağlandığında ortaya çıkar. Bu durumda tamlanan tamlayanlardan birine uymaz.

Askerî (liseler) ve fen liseleri sınavı yapıldı.

Bu yasadan özel (kuruluşlarda) ve kamu kuruluşlarında çalışanlar yararlanacak

b. Tamlayan ya da Tamlayan Eki Eksikliği:

Bir cümlede tamlayanın ya da tamlayan ekinin verilmemesi anlatımı bozar.

Yıllarca Ankara'da yaşadım ama Ankara'nın soğuğuna alışamadım. (ty eksik)

Ailenin çocukların yetişmesinde payı büyüktür. (ty eki eksikliği)

Yetkililerin bu konuda önlem alması gerekiyor. (ty eki eksikliği)

Çocukluğumuz bu konakta ve konağın önündeki bahçede geçti. (ty eksik)

c. Tamlanan Eksikliği:

Bazı cümlelerde tamlananlar ortak olmadığı hâlde, tamlananları ortak olarak kullanmak anlatımı bozar.

Bu işe ne senin gücün ne de benim gücüm yeter.

Benim fikrimi ve onun fikrini beğenmeyebilirsiniz.

(tn eksikliği)

d. Sıfat Tamlaması Yanlışları:

Bir sıfat bağlandığı bütün isimler için geçerli olmazsa anlatım bozulur.

Bu bölgede yüksek dağlar, tepeler, göller vardır.

4. Eylemsi Eksikliği / Uyuşmazlığı:

*Birleşik cümlelerde, yan cümlecığı oluşturacak eylemsilerden birinin kullanılmaması anlatımı bozar.

Kızılay'a kadar çok az konuşarak ya da hiç konuşmadan yürüdük.

Bu sporu sağlıklı olan ve yaşlı olmayan herkes yapabilir.

*Birleşik cümlelerde fiilimsi eklerinin yüklemle uyuşmaması anlatımı bozar.

Beni en çok sevindiren senin geldiğindir. (gelmendir)

Onun ne gelişini ne gittiğini duydum. (gidişini)

5. Çatı Uyuşmazlığı:

Birleşik cümlelerde fiilimsi ile yüklemın kişi bakımından uyuşmaması yani birinin etken diğeriinin edilgen olması anlatımı bozar.

Hep beraber sohbet ederek çaylar içildi.
(edilip)

Sabah erkenden yola çıkılıp köye ulaştık.
(çıkıp)

6. Ek Fiil Eksikliği:

Sıralı isim cümlelerinde ek fiilin ortak kullanılması anlatım bozukluğu oluşturabilir.

Ses tonları iyi, Türkçeleri fena değildi.
(iyiydi)

Mimar ya da mimarlıkla ilgileniyorsanız bu kitabı okuyun.

Kaşları çatık, çehresi de pek sevimli değildi.
(çatıktı)

7. Öge Yanlışları:

a. Özne Yanlışları: Özne yanlışları karşımıza özne eksikliği veya özne-yüklem uyuşmazlığı olarak gelir.

Özne Eksikliği: Sıralı, bağlı veya birleşik yapılı cümlelerde özne ortak olmadığı hâlde ortakmış gibi kullanılırsa özne eksikliği ortaya çıkar.

Kimse yardımdan kaçmamış, herkes elinden geleni yapmıştı.

Kitabınızı okudum, kitap çok sürükleyiciydi.

Derginin son kontrolleri yapılıp dergi baskıya gönderildi.

Özne-Yüklem Uyuşmazlığı: Türkçede özne ile yüklem arasında tekillik -çoğulluk ve kişi bakımından uyum vardır. Bu uyum bozulduğunda anlatım bozukluğu olur.

***Tekillik-çoğulluk bakımından:**

➤ İnsan isimleri çoğul durumda özne olduğundan yüklem tekil de çoğul da olabilir.

Sanatçılar sahneye çıktı. / çıktılar.

➤ İnsan dışındaki varlık isimleri çoğul durumda özne olduğunda yüklem tekil olmak zorundadır. Bu kurala uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Kuşlar uçuyorlar.

AKLINDA BULUNSUN...

Kişileştirmenin olduğu yerde yüklem tekil de çoğul da olabilir.

Kelebekler dans ediyor. / dans ediyorlar.

➤ Öznede belgisiz zamir ya da belgisiz sıfat varsa yüklem tekil olur.

Çocukların hiçbiri beni dinlemiyorlar.

Herkes dışarı çıkışlar.

Birçok insan yollara dökülmüşler.

➤ Topluluk isimleri çokluk eki almadan özne olduklarında yüklem tekil olur.

Bizim takım şampiyon oldular.

*Kişi bakımından:

➤ 1.tekil kişi (ben) ile kurulan özne gruplarında yüklem 1. çoğul kişiye (biz) göre çekimlenir. Bu kurala uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Ben ve babam çok iyi anlaşıyorum.

(anlarız.)

Yola kardeşim ve ben çıktım.

(çıktık)

➤ 2. tekil kişi (sen) ile kurulan özne gruplarında yüklem 2. çoğul kişiye (siz) göre çekimlenir. Bu kurala uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Sen ve Defne dersin sonunda yanıma uğra. (uğrayın)

b. Nesne Eksikliği:

Nesne eksikliği genellikle bağımlı sıralı ve bağımlı bağlı cümlelerde karşımıza çıkar.

Günlerdir ne eve gitmişsin ne de evi aramışsın.

Kitabın her satırını inceledim ama kitabı beğenmedim.

Arabaya bakım yaptıracak, sonra arabayı satacakmış.

c. Dolaylı Tümleç Eksikliği:

Sıralı veya bağılı cümlelerde birinci cümledeki dolaylı tümlecin ikinci cümlenin yüklemine uymamasından ya da birinci cümledeki özne, nesne veya tamlamanın ikinci cümlenin dolaylı tümleci gibi düşünülmesinden kaynaklanan anlatım bozukluğudur.

Ankara'ya yerleşmiş, bir türlü Ankara'dan kopamamıştı.

Tiyatroyu çok seviyorum fakat tiyatroya zaman ayıramıyorum.

ç. Zarf Tümlenci Eksikliği: Zarf tümlenci yargıların tümü için uygun değilse anlatım bozukluğu ortaya çıkar. Hiçbir zaman canını sıkılmaz, her zaman neşeli görünürdü.

Hiç kendini düşünmedi, hep çocukları için didinip durdu.

d. Edat Tümlenci Eksikliği: Sıralı ya da bağlı cümleler de genelde "ile" edat grubunun eksikliğinden kaynaklanır.

Ömer'i çok severim, Ömer'le her konuda iyi anlaşırız.

Feyza'ya çok güvenmiş, Feyza'yla bütün sırlarını paylaşmıştı.

AKLINDA BULUNSUN...

Bir cümlede özne ve tümleçlerin gereksiz kullanılması da anlatım bozukluğuna neden olur.

Ahmet herkese yardım eder; o, çok iyi bir insandır.

Arkadaşını çok sever, onu yere göğe sığdıramazdı.

Ankara'da doğmuş, öğrenimini orada tamamlamıştı.

e. Yükleme Eksikliği:

Farklı yüklemelere bağlanması gereken özneler, tümleçler aynı yükleme bağlandığında anlatım bozukluğu olur.

Sabahları ben işe gidiyorum, çocuklar okula gidiyor.

Ay bir yandan sarsın, sen bir yandan sar beni.

Ne sen beni unut, ne de ben seni unutayım.

BİL BAKALIM?

Evin, binbir çeşit meyve ağacı ve sebze yetiştiren bir bahçesi var.

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisinden kaynaklanmaktadır?

- A) Fiilimsinin edilgen olmamasından
- B) Bağlaç kullanılmasından
- C) Özne eksikliğinden
- D) Dolaylı tümleç eksikliğinden
- E) Ek fiil kullanılmamasından

Cevap: A

(2012 –LYS)